

KS. WOJCIECH FILIPOWICZ

Płock

Recenzja książki: Christain Henschel (red.), *Ostpreußens Kriegsbeute. Der Regierungsbezirk Zichenau 1939–1945*, Fibre Verlag, Osnabrück 2021, ss. 416

Wiosną tego roku w renomowanym wydawnictwie niemieckim Fibre w Osnabrück ukazała się praca *Ostpreußens Kriegsbeute. Der Regierungsbezirk Zichenau 1939–1945*, opublikowana w ramach serii wydawniczej Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie (tom 42). Praca ta zawiera 13 tekstów w języku niemieckim dotyczących dziejów rejencji ciechanowskiej w okresie II wojny światowej i jest pokłosiem konferencji, która odbyła się w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie w maju 2017 r. Redaktor omawianego tomu Christhardt Henschel jest doktorem historii Uniwersytetu w Lipsku i pracownikiem naukowym Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie. Poza historią studiował także muzykologię. Jego główne zainteresowania badawcze dotyczą historii Polski XIX i XX w., historii Żydów w Europie Środkowo-Wschodniej oraz historii wojskowości. W omawianym tomie przygotował artykuł wprowadzający na temat historii północnego Mazowsza pod niemiecką okupacją, a także związanych z tym problemów badawczych oraz perspektywy dalszych badań, a ponadto jeden z artykułów, o którym będzie jeszcze mowa. Praca składa się z trzech zasadniczych rozdziałów, zatytułowanych: 1. *Instytucje*; 2. *Życie codzienne i społeczeństwo*; 3. *Problemy etniczne, przemoc i mordy ludności*. W ostatniej części książki została zawarta bibliografia, podano wykaz źródeł archiwalnych, spis rycin, wykaz stosowanych w pracy skrótów, indeks osób i autorów oraz krótkie noty o autorach tekstów.

Pierwszą część omawianej pracy rozpoczyna tekst Ralfa Meindla, stypendysty Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie, pod znamienym tytułem *Lenno osobiste czy Nowa Ziemia na Wschodzie?*, który dotyczy Ciechanowa w polityce gauleitera Prus Wschodnich Ericha Kocho i roli rejencji ciechanowskiej (jego osobistego projektu) w walce o władzę. Kolejny tekst, autorstwa dr. Marcina Przeglętki z Instytutu Pamięci Narodowej, ukazuje Selbstschutz Südostpreußen

jako pluton egzekucyjny ciechanowskiego gestapo w okresie od jesieni 1939 r. do połowy 1940 r. Z kolei dr Maximilian Becker z Austriackiej Akademii Nauk w Wiedniu omówił niemieckie sądownictwo aneksyjne na terenie rejencji ciechanowskiej w latach 1939–1944. Doktor Janusz Piwowar z Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie opisał działalność sądu doraźnego gestapo w rejencji ciechanowskiej w oparciu o zbiór dokumentów Tajnej Policji Państwowej – Oddział w Ciechanowie/Płocku, przechowywany obecnie w Archiwum IPN w Warszawie, który przez wiele lat był zbiorem zastrzeżonym, przechowywanym w Archiwum MSW w Warszawie (mieli do niego dostęp jedynie wybrani historycy). Na koniec tej części książki Christian Rohrer z Uniwersytetu w Stuttgarcie w artykule *Nowa formacja niemieckich rolników w rejencji ciechanowskiej* przedstawił rolę Landeshauerschaft Ostpreußen w osadnictwie, gospodarce rolnej i przesiedleniach na terenie wspomnianej rejencji.

W drugim rozdziale dotyczącym życia codziennego oraz społeczeństwa rejencji ciechanowskiej znalazły się dwa teksty historyków z Mazowsza. Doktor Elżbieta Szubska-Bieroń z Gostynina w artykule zatytułowanym *Informacja, propaganda i nowa ojczyzna* omówiła nazistowską prasę codzienną ukazującą się w rejencji ciechanowskiej w języku niemieckim. Z kolei prof. Leszek Zygmier, prorektor Państwowej Uczelni Zawodowej w Ciechanowie, od lat zajmujący się badaniami nad dziejami Kościoła na Mazowszu, przedstawił położenie Kościołów chrześcijańskich w rejencji ciechanowskiej pod rządami niemieckimi, omawiając kolejno Kościół katolicki, ewangelicko-augsburski oraz wspólnotę mariawitów. W tym rozdziale jako trzeci został zamieszczony, wspomniany już wcześniej, tekst dr. Christhardta Henschela, redaktora omawianej książki, zatytułowany *Jedna okupacja, wiele perspektyw*, na temat życia codziennego w rejencji ciechanowskiej.

W rozdziale trzecim zamieszczono cztery teksty. Pierwszy z nich, autorstwa dr. Andreasa Kosserta, znanego historyka zajmującego się dziejami, kulturą i tożsamością Mazurów, dotyczy radykalizacji polityki nazistowskiej wobec Mazurów w okresie II wojny światowej. Drugi z tekstów, autorstwa dr. Pawła Kosińskiego z Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, dotyczy Ciechanowa jako stolicy rejencji, w tym polityki ludnościowej, represji wobec ludności polskiej i żydowskiej oraz planów i realizacji przebudowy miasta w duchu narodowego socjalizmu. Kolejny z autorów, dr Frédéric Stroh z Uniwersytetu w Strasburgu, na przykładzie trzech spraw prowadzonych przez niemiecki sąd doraźny w Ciechanowie ukazał politykę nazistowską wobec homoseksualistów z terenu rejencji ciechanowskiej. Ostatni tekst, autorstwa prof. Janusza Szczepańskiego z Akademii Humanistycznej w Puławach, dotyczy zbrodni dokonanych na ludności żydowskiej z terenu rejencji ciechanowskiej w czasie ostatniej wojny.

Prezentowana praca ma niewątpliwie dwa ważne walory. Po pierwsze, stanowi próbę nie tylko podsumowania naszej wiedzy na temat dziejów rejencji ciechanowskiej w okresie II wojny, ale także jej upowszechnienia wśród historyków niemieckich. Stąd należy podkreślić zarówno sam pomysł wydania tego tomu, co

jest niewątpliwą zasługą dr. Christhardta Henschela, jak i fakt, że praca ta ukazała się w Niemczech, i do tego w języku niemieckim, co może być ważnym wkładem w polsko-niemieckie dyskusje badawcze na temat II wojny światowej. Dodajmy, że autorzy tekstów opublikowanych – na wspomnianej konferencji w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie w 2017 r. były wygłaszane referaty, które nie znalazły się w omawianej pracy – gwarantują nie tylko dobre „rozeznanie badawcze” w podjętej przez nich tematyce, lecz także uchodzą za specjalistów w tym zakresie, co niewątpliwie jest dodatkowym walorem tej pracy. Po drugie praca *Ostpreußens Kriegsbeute* jest też ważnym uzupełnieniem tak nielicznych w Polsce prac na temat historii rejencji ciechanowskiej, na czele z ciągle pozostającą w maszynopisie pracą doktorską Witolda Pronobisa, przed laty związanego z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Być może omawiana tu książka da asumpt badaczom dziejów Mazowsza minionego stulecia do podjęcia kolejnych projektów badawczych i wydania podobnej publikacji w języku polskim.